

Oslands view from nowhere

Jostein Gripsrud

Professor, Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Jostein.Gripsrud@uib.no

1.

Oddgeir Oslands artikkel «Polemikkens pris» i *Norsk sosiologisk tidsskrift* nr. 1/2020 handler om to bøker som var gjenstand for temmelig intens offentlig debatt høsten 2018. Der deltok Osland ikke. Men nå spør han:

Er det så mogleg, to år etter at det heile starta, å foreta ei relativt nøktern vurdering av desse bøkene, å prøve å rekonstruere og vurdere argumentasjonen deira på ein måte som gjer at teksten blir vurdert som tekst, utan at han vert teken til inntekt for den eine eller andre «sida» i ein polarisert debatt? (s. 42)

Svaret på spørsmålet han stiller er, eventuelt dessverre, at ja, en kan jo prøve, men.

Inspirasjonen fra Nils Giljes utmerkede bok *Hermeneutikk som metode* (2019) har ikke virket helt som den burde: Osland ser, i strid med elementær hermeneutikk, ut til å tenke seg at han kan skrive en «tekst» som kan betraktes helt fristilt fra den historiske konteksten. Men det er nå lenge siden litteratur- og tekstforskere mer allment kom fram til at enhver tekst inngår i og får betydning ut fra noen større sosiokulturelle, foranderlige sammenhenger. En som kommer to år etter en skarp faglig og politisk debatt med et slags *view from nowhere*, går selvsagt inn i dette kraftfeltet. Osland setter «sida» i anførselstegn i sitatet ovenfor – som om sidene i debatten var polarisert på liksom. Men motsetningene var selvsagt reelle nok og eksisterer fortsatt; skriver man om dem må man forholde seg til dem.

Oslands forsøk på å ordne opp guddommelig ovenfra, en type antikkens dramateori omtalte som *deus ex machina*, kan kanskje ses som utslag av en sympatisk, fredsæl karakter. Men han mener jo både det ene og det andre om bøkene han snakker om, sier seg enig i noe og slår hardt mot noe annet. Så i hvilken forstand er dette *ikke* et nytt innlegg i samme «polariserte» debatt? Han vil åpenbart ikke se seg alliert med noen av de to sidene. Men han vil heller ikke plassere seg i midten med et såkalt «tredje standpunkt». Han vil snarere slå et slag for et slags *fjerde* standpunkt, kan det se ut til: Ved å løfte hele saken ut av historiens kludder og konflikter kan han betrakte den på et høyere plan, med et dypsindig «tvisyn», i fred og ro. Men selv på disse høydene kan de mer timelige av oss registrere at det meste av sympatien plasseres på Tvedts bok (Tvedt, 2019). Det er den påståtte rene saklighetens nøytralitet som er på liksom, ikke motsetningene.

2.

Det er et hovedpoeng i både min bok og i den øvrige skarpe faglige kritikken av Tvedts *Det internasjonale gjennombruddet (DIG)* at den rommer så mange empiriske og andre faglige feil at den ikke kan behandles som et ordinært, seriøst bidrag til verken akademisk eller annen offentlig debatt. Alt i 2018 skrev Helge Pharo i VG: «Terje Tvedt bryter systematisk med historikerens normer hva gjelder bruk av kilder og eksisterende litteratur. Mange som arbeider med norsk utviklingshjelps historie, har registrert at Terje Tvedt siterer selektivt, utelater informasjon, unnlater å henviser til tidligere arbeider, og bruker det forvrengte bilde han slik konstruerer, til å underbygge sine påstander» (Pharo, 2018). I *Historisk tidsskrift* i 2020 (s. 52) sier Pharo: «Mitt grunnleggende poeng er at dersom det empiriske fundament svikter, faller det overordnede bygget.» Hallvard Tjelmeland (2020, s. 56) sier det sånn: «Perspektiv på og påstandar om historiske forhold kan i ein vitenskapleg samanheng ikkje tilleggjast vekt dersom det empiriske grunnlaget manglar [...]» Han understreker at Tvedts bok ikke har vært presentert som debattbok, men som et vitenskapelig arbeid. Men boka bryter med kravene som stilles til et vitenskapelig arbeid. Den bryter en kontrakt med leseren som gjelder for slike bøker, hevder Tjelmeland (ibid., s. 57).

Osland tar i et eget avsnitt på s. 46 dette opp som en mulighet:

Eit av dei områda der Gripsrud sin kritikk gjennomgåande verkar godt belagt og framstår som alvorleg og velgrunna, er påpeikinga av at Tvedt si bok er prega av lite transparent, manglande eller feilaktig bruk av referansar og kjelder (s. 46 osb.). Denne type feil og manglar, som også har gått igjen i kritikken frå andre, set kontrakten mellom lesar og forfattar i spel. *Sjølve grunnlaget for å diskutere ein samfunnsfagleg tekst er at argumenta kan etterprovast, logisk og empirisk.* Kritikken omhandlar slik meir enn spørsmålet om dei konkrete påstandane har eit empirisk belegg som ikkje går fram av referansane, eller om manglane omfattar påstandar som er sentrale for hovudanalysen (...). *Han omhandlar brot på normene som regulerer den akademiske samtalen.* [Kursivene her er mine uthevinger, JG]

Men dermed blir også dette hovedtemaet i den offentlige kritikken forlatt. Osland bryr seg ikke med å referere eller diskutere de mange eksemplene på hvordan det elementære bildet Tvedt gir av den historiske virkeligheten rett og slett er feilaktig, som tidlig kom i aviser, i min bok (2018) og i solide tidsskriftartikler av Pharo (2019, 2020), Tjelmeland (2020) og dessuten i Sindre Bangstad og Mohamed Abdi (2019). I den grad lesere tar *DIG* alvorlig, skader den allmennhetens forståelse av nyere norsk historie. Osland tar ingen slike konsekvenser av bokas fusk og slendrian. Ville han vurdert gjennomgående brudd på normer i sosiologi på samme måte?

Feilene er ikke tilfeldige. De reflekterer noen karakteristiske sider ved Tvedts måte å arbeide på i hele hans karriere. I sitt svar til Helge Pharo i *Historisk tidsskrift* nr. 3, 2019 snakker han grovt usant om hva jeg tok doktorgraden på i 1988 for liksom å understreke at jeg ikke er historiker¹, og bruker det at verken Sindre Bangstad (antropolog) eller Mohamed

1. «Mens Pharo totalt avviser min bok fordi jeg er helt kunnskapsløs, støtter han helt opp om en kritikk av boken fremmet av en antropolog (Sindre Bangstad) og en skribent (Mohamed Abdi) som verken har forsket på norsk historie eller globalhistorie noen gang. [...] Den andre ekspertten Pharo støtter seg på, er en medieforsker som tok doktorgraden på TV-serien «Dynastiet» (Jostein Gripsrud), og som heller aldri har forsket på globalhistorie eller norsk bistandshistorie» (Tvedt, 2019, s. 267, note 5). Jeg disputerte i 1988 på de to separat utgitte avhandlingene 'La denne vår scene bli flammen ...' og *Folkeopplysningas dialektikk*, begge om folkebevegelser og teater 1890–1940. Den bredt sosiologisk opplagte *The Dynasty Years: Hollywood Television and Critical Media Studies* kom på Routledge i 1995.

Abdi er utdannet historikere for å vise hvor inkompetent selskap Pharo er havnet i. Tvedt, professor i geografi ved UiB, har visst glemt at han i sin tid ikke fikk framstille seg som doktorkandidat ved UiBs Historisk institutt, men i stedet ved antropologers mellomkomst forsøkte to ganger ved Institutt for sammenliknende politikk der han først fikk avhandlingen forkastet og så andre gang slapp gjennom. Siden den gang, i september 1993, er jeg antakelig alene om å ha gjort en virkelig grundig kritisk gjennomgang av arbeidene hans. Normalt kan en faglig diskusjon foregå uten at en først trekker i tvil alle påstander i arbeider en vil diskutere. *Det* er imidlertid nødvendig i dette tilfellet. Noen burde også gjøre det med hans øvrige bøker, det er vanskelig å tro at de skulle være mye bedre. Her kommer noen få eksempler på feil og fusk i *DIG*, begrenset til noen få av dem jeg selv har funnet, kortest mulig presentert:

1. *Grove «slurvefeil»*: Margrethe Munthe (1860–1931) skal ha skrevet sangen om «noen barn er brune» (av Jo Tenfjord, ca. 1958-9). I sin doktoravhandling snakket han om «Diesens Kenyaromaner» når han må ha siktet til Karen Blixens «erindringer og fortellinger», delvis skrevet under pseudonymet Isak Dinesen.² På side 151 i *DIG* bedriver han usannferdig politisk skittkasting når han hevder at en kronikk av navngitte «sentrale intellektuelle» i *Aftenposten* 29.11.11 krevde at det skulle bli «forbudt å kritisere idéen om det multikulturelle samfunnet». Kronikken sto 22.8.11, en måned etter Utøya, og inneholdt ikke noe slikt krav.
2. *Utstrakt bruk av sitatfusk i argumentasjonen for en hovedpåstand*: Tvedt fusker i selve grunnlaget når han påstår at Norge fra 1970-tallet har innført en multikulturalistisk politisk ideologi som basis for innvandrings- og integreringspolitikk, og at denne helt har erstattet den «nasjonsbyggingstanken» som inntil da hadde gjennomsyret norsk politikk. Han utelater rett og slett et sentralt forbehold i et sitat han bringer fra Stortingsmelding 39 (1973-74), den første om innvandring: Nemlig at det å beholde egen identitet skulle skje «i størst mulig utstrekning», ikke ubegrenset. Han nevner heller ikke et eget avsnitt i samme melding om utfordringer knyttet til religiøsiteten i innvandrergrupper. I Stortingsmelding 74 (1979-80), den neste om innvandring, utelater han at det understrekes to ganger på side 28 i kapittel 3 at hvis innvandrerne skal være her over lengre tid, er det «helt nødvendig at de i stor grad tilpasser seg dette samfunnet». Det sto ingenting om norsk tilpasning til innvandrerne. I neste melding, nr. 39 1987-88, *Om innvandringspolitikken*, slås det på s. 49 endelig og helt utvetydig fast at det fra myndighetenes side aldri var ment å likestille norsk kultur med innvandrernes om de på viktige områder skulle komme i konflikt. Tvedt refererer selvfølgelig ingenting av dette.
3. *Mer sitatfusk*: «Norske regjeringer» skal ifølge Tvedt ha «understreket igjen og igjen» at de «anerkjenner og gir støtte til etnokulturelle minoriteter for at de skal kunne uttrykke og opprettholde sine distinkte identiteter og praksiser». Men dette sitatet er ikke av «norske regjeringer». Det er hentet fra et skrift av to kjente kanadiske forskere, Will Kymlicka og Keith Banting (se Tvedt s. 138). Og Tvedt siterer dem feil (som jeg viser i min bok). Slike usannheter om kilder og redigering av sitater, er alvorlig sitatfusk.
4. *Feil om samenes situasjon*. Tvedt påstår at det i 1960-årene var «absolutt ingen grunn til at Seip – eller andre forskere i hans samtid – skulle være opptatt av forholdet mellom majoritetsbefolkning og minoriteter, eller av hvem som var ‘norske’ eller hvordan man burde definere ‘nordmenn.’» (s. 111f). Han kjenner ganske enkelt ikke en gang i hovedtrekk historien om samefolkets rettigheter i Norge. I 1948 gikk første beskjed om slutt på undertrykkningen av samisk språk ut fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

2. Balsvik 1994, s. 355.

I 1956 ble «samekomiteen» oppnevnt med bl.a. to forskere som medlemmer, en av dem inspirert av de første multikulturalistiske tankene fra USA. Innstillingen ble levert i 1959 og ga samefolket rettigheter av mange slag som eget folk – innenfor den norske statens rammer. Slik sett var «multikulturalistisk» tenkning klart representert i Norge midt under den presumptivt helnasjonale arbeiderpartistaten, i god tid før det underlige epokale skillet Tvedt plasserer først på 60-tallet.

5. *Tvedt er aldri å stole på når han snakker om større tekstmengder.* En vending som denne på side 120 er typisk: «Basert på en gjennomgang av norske aviser for perioden 1968 til 1972 om den pakistanske innvandringen ...». Her er det ikke bare uklart hvem og hva han egentlig polemiserer mot. Vel så viktig er at det mangler opplysninger om hvilke aviser som ble undersøkt, hvordan og hvor en finner en publisert versjon av «gjennomgangen». *Man kan rett og slett ikke stole på noe av det som påstås i boka. Noe er rett, men en vet aldri hva uten å sjekke.* Tvedt har sluppet unna med denne praksisen fordi ytterst få tar seg bryet med å undersøke bortimot alt, slik jeg gjorde i min bok. Det verste er at Tvedts arbeidsmåte åpenbart har vært slik i mange år. Den ble blant annet omtalt og eksemplifisert slik av førsteopponenten i doktordisputasen hans i 1993:

Jeg merker meg igjen en lettvinthet som springer i øyet. I iveren etter å dokumentere mangelen på doktorgrader i ikke-europeisk historie, «ingen» mellom 1923 og 1984, kommer Tvedt i skade for å glemme to av sine kollegers avhandlinger, Jarle Simensens fra 1975 med emne fra Ghana og min egen fra 1980 med emne fra Etiopia. Hadde han inkludert arkeologi, antropologi og statsvitenskap, ville han fått en hel håndfull avhandlinger i tillegg. Hadde han lett i hele sin periode, ville han fått en håndfull til.³

Ett av de sentrale kapitlene i Tvedts doktoravhandling dreier seg om norsk presses bilde av Kenya i til sammen 300 artikler fra fire norske aviser fra 1987 til og med 1990. Ifølge Tvedt var bildet akkurat det samme i alle avisene og det handlet om at president Daniel Arap Moi brøt menneskerettigheter og var en «blødtørstig tyrann». Men som førsteopponenten Balsvik påpekte, manglet det helt noe som ligner en systematisk innholdsanalyse. Skal en undersøke innholdet i 300 artikler fra fire aviser grundig kan en type elementær systematikk og gjerne litt telling være en fordel. Tvedt beskriver i stedet metoden sin som «gammeldags, humanistisk språkbruksanalyse» (Balsvik, 1993, s. 352 f). Det han da hevdet han fant, er et slående ensartet «bilde» av Kenya, helt styrt av fokus på menneskerettighetsbrudd. Men Balsvik stusset over ensidigheten og over at for eksempel Aftenposten ikke var nevnt eller referert til overheadet, selv om den var en av avisene som angivelig ble analysert. Hun tok for seg de 42 relevante artiklene Aftenposten brakte i perioden. Det hun fant «peker i retning av at modifikasjoner er svært nødvendig», som hun så diplomatisk sa det. «Formidlingen av Kenya inneholder mye mer enn kritikk av brudd på menneskerettene og negative omtaler av Moys styre» (s. 354). Balsvik fortsetter: «Jeg har gått så grundig til verks for å vise at totaliteten av norske avisers konseptualisering av Kenya må være adskillig mer nyansert enn det Tvedt hevder. Er han i noen grad blitt et offer for modellenes eller snarere perspektivets tyranni? Eller har han vært for lettvindt i sin metode? Kan det handle om slurv?» (s. 355).

Ut fra min erfaring med skriftene hans, ville jeg svare ja på alle disse tre spørsmålene.

Slik sluttet førsteopponenten: «Terje Tvedt har en skapende fantasi, et frodig intellekt. Men han er kanskje ikke en så god håndverker. En kan spørre: Hva er viktigst av de to egen-

3. Ibid. s. 358.

skapene? Jeg vil svare kort: I kunst som i vitenskap er det mulig å lære håndverket. Det er verre med fantasien.» (s. 368). Godt over 25 år seinere er det grunn til å mene at Balsvik var litt vel optimistisk her og at en neppe bør dele ut doktorgrader til kandidater før de har lært seg det grunnleggende håndverket i faget.

4.

Det er altså et velkjent trekk ved TTs måte å skrive historie på, at en leser må sjekke ethvert utsagn mot originale kilder. Her finnes de enkleste og groveste eksempler på elementære feil. Samtidig er feilene ikke bare tilfeldig slurv, de er systematisk fortegnende. Det er et hovedproblem ved Oslands tekst at han ikke tar inn over seg hva denne skadelige faglige praksisen betyr for hvordan fagfolk kan diskutere Tvedts arbeid og hvilken verdi min grundige dokumentasjon av elendigheten kan tilskrives. I stedet for å gå inn i alle de mangfoldige, avgjørende feilene kritikerne har påpekt og så vurdere om det faktisk er noe i at kontrakten med leseren er brutt i TTs omgang med data, forlater altså Osland spørsmålet like snart som han har nevnt det.

Osland sier på s. 43 i artikkelen sin:

Men eg trur vi ofte står oss på å nytte den kritisk-konstruktive lese måten når vi diskuterer samfunnsfaglege bidrag som omhandlar tema der politisk polarisering verkar som kraftfelt som trugar med å underminere dei krava vi normalt stiller til ein opplyst, akademisk samtale.

La oss nå se hvordan han bruker den «kritisk-konstruktive» lese måten i praksis, på min bok:

Med sjangernemninga pamflett har han gjeve seg sjølv rom for å renonsere på saklegheitskrava til sin eigen tekst, mens han opprettheld dei ovanfor Tvedt. Truleg er den viktigaste veikskapen ved boka som mobiliserande pamflett, at Gripsrud tidvis går så langt at også mange meiningsfellar vil meine at han går altfor langt i å tillegge Tvedt ytterleggående motiv og meiningar – som her: «En leser som vet dette, vil måtte spørre seg om Tvedt egentlig vil gå tilbake til tvangsassimilering og marginalisering av samer samt kvener, rom, romanifolket, skogfinner og jøder ...» (s. 50). (Det lesaren har fått vite av Gripsrud, er at Tvedt underbyggjer ein påstand om regjeringa sin politikk med ein fotnote som ikkje dokumenterer dette.) (s. 45–46)

Osland bruker altså sjangerbetegnelsen «pamflett» som utgangspunkt for å beskyldde meg for *bevisst usaklighet*. Men det står ikke «pamflett» som betegnelse på boka mi, verken på omslaget eller tittelsida. I forordet forteller jeg om et bokprosjekt som begynte med min store ergrelse over at en bestselger på et område nær forskningsprosjektet mitt, SCANPUB⁴, var så full av feil. Derfor, står det, tok jeg imot et tilbud fra forlaget om å skrive en «pamflett». Etter (minst) $\frac{3}{4}$ års arbeid, «kom så denne boka til». Og den er, sies det ironisk, «kanskje blitt litt lengre og bredere anlagt enn pamfletter flest». Det er altså eksplisitt klargjort, også gjennom skrivemåte, innhold og et omfattende noteapparat, at det *ikke* dreier seg om en «pamflett» i betydningen en finner for eksempel i *Det norske akademis ordbok*, «liten trykksak, ofte med kritisk, satirisk innhold; (politisk) løpeseddel». Boka er *en forskningsbasert faglig kritikk* på 311 sider med 367 fotnoter, fyldig litteraturliste samt navneregister. Den handler om kultur-

4. SCANPUB er akronymet for NFR/UiBs «toppforsk»-prosjekt The Immigration Issue in Scandinavian Public Spheres 1970–2015 (2020). Nettside: <https://scanpub.w.uib.no/>

og samfunnshistoriske forutsetninger for Norges møte med innvandringen fra omkring 1970, og inkluderer nyskrevet forskningsbasert historie om innvandringsdebatten i dette landet de siste nærmere femti årene. Å påstå at jeg skulle ha kalt boka «pamflett» (det har jeg altså ikke) for å gi meg sjøl anledning til å «renonsere på saklegheitskravet», er ikke bare åpenbart dobbelt feilaktig, men også uvanlig frekt, særlig fra en saklighetsdommer som ikke liker polemikk.

Osland siterer som eksempel på usaklighet at jeg sier en leser må spørre seg om Tvedt egentlig vil gå tilbake til tvangsassimilering og marginalisering av samer samt kvener, rom, romanifolket, skogfinner og jøder. Men det betyr bare å spørre om Tvedt ville foretrekke å holde på norsk politikk fra de hundre årene før andre verdenskrig. Og det er faktisk et naturlig spørsmål. Oslands lesere blir snytt for en begripelig forklaring. Men TT har som nevnt bebreidet «norske regjeringer» for å innføre «multikulturalisme» som statsideologi til fortrengsel for god gammel nasjonsbygging. Med multikulturalisme mener han at «etnokulturelle minoriteter» skal kunne «uttrykke og opprettholde distinkte identiteter og praksiser». Han er altså mot dette. Assimilering er da åpenbart et mål for den statlige politikken Tvedt ønsker overfor etnokulturelle minoriteter. Å skrive at noen lesere «vil kunne spørre seg» om han vil gjeninnføre «tvangsassimilering og marginalisering» er en mild påpekning av en konsekvens av Tvedts framstilling, ikke «usaklig». Osland har lest Tvedts bok for uoppmerksomt. Det har ikke jeg.

Den fredsæle Osland har kritisk-konstruktivt funnet fram til uttrykket «brukar mykje plass på» når han kort skal forkaste innvendinger mot Tvedts historieskrivning. På s. 45 heter det følgende at:

Gripsrud brukar difor mykje plass på å dokumentere at '... bildet av Norge som en fredsnasjon med humanitær profil går langt over hundre år tilbake i tiden' (s. 72), med innlagte skildringar av Bjørnson, Nansen, Nobelkomiteen, misjonstradisjonen, norsk barnekultur og Erik Bye som «godheitstyranni-agent» før det påstått epokale brotet.

Gripsrud nyttar også mykje plass på kritikk av Tvedt sine perspektiv på menneskerettar. Han framhevar at menneskerettar har ein lang tradisjon i norsk historie, og at dette ikkje er utelukande vestlege verdiar, «[m]en det viktigste Tvedt i sin kritikk av den «vestlige» såkalte menneskerettighetsuniversalismen unnlater å ta opp, er forholdet mellom genese–opprikkelse – og gyldighet». Det at Menneskerettserklæringa «... ikke har oppslutning og ikke praktiseres overalt i verden, heller ikke i Vesten, er helt irrelevant for om den kan sies å ha universell normativ gyldighet» (s. 128).

Det er verdt å minne om her, noe Osland ikke gjør, at kritikken av «universalismen» for å være en «egentlig» vestlig forestilling, iblant omtalt mer spesifikt som «amerikansk» (DIG s. 38) – særlig den i menneskerettighetserklæringen – står helt sentralt i Tvedts arbeid. Det er derfor særst viktige tema for en kritikk av arbeidet hans at (a) det, som bl.a. skrifter av Amartya Sen viser, fins en rekke ikke-vestlige kilder for idéene om universelle menneskeretter og (b) at det elementære skillet mellom historisk genese og normativ gyldighet er helt unevnt i Tvedts framstilling. Skal en få fram dette ordentlig er en pent nødt til å bruke «mykje plass» på saken.

Ja, jeg bruker «mye plass» på å dokumentere (a) at Norges historie som fredsnasjon har røtter langt over hundre år tilbake og (b) at «godhetstyranniet» dessuten er grunnfestet i landets kulturelle tradisjoner i alle fall fra NRKs barnetimer på 50-tallet. Det kan altså *ikke* ses som et resultat av «det humanitærpolitiske kompleksets» framvekst fra 1962-63, en helt sentral påstand i Tvedts bok og et bærende element i historiefortellingen hans. Følgelig må

dette tilbakevises med en ordentlig historisk begrunnelse. Det må ta plass. Selv om norsk kulturhistorie ikke interesserer Osland noe særlig, burde han kunne se dette poenget: Hvis det Tvedt kaller «godhetstyranniet» har tydelige historiske røtter både til 1800- og 1950-tallet må tanken om at det er installert av en elite som organiserte seg fra første del av 1960-tallet være feil.

Osland har i det hele tatt problem med å godta min sammenfatning av Tvedts faseinndeling av norsk historie: «Eg kan ikkje sjå at han har godt grunnlag for påstanden om at Tvedt har ein tese om fire fasar i Noregs utvikling dei siste to hundre åra, der Tvedt er skildraren av den fjerde fasen» (s. 46). Vel, dette er merkelig for meg. På for eksempel s. 38 og 39 i DIG, refererer Tvedt tradisjonell inndeling av norsk historie etter 1814 – «samfunnsendringene som fant sted fra det nasjonale gjennombruddet på 1800-tallet og under det 'sosiale gjennombruddet' på 1900-tallet [...]» Er vi enige om disse to fasene? Etter 2. verdenskrig er så en ny periode Tvedt bl.a. på samme side refererer til med begrepet «Arbeiderpartistaten». Det er en betegnelse på den «ettpartistaten» Norge ifølge Seip var blitt når det – med Tvedts leninistiske språkbruk – «under arbeiderbevegelsens ledelse hadde fått en sterk posisjon som hele folkets stat» (s.14). Er vi enige om at dette virker som en tredje fase etter de to første, og at den tar slutt i 1962 eller 1963? Det som følger, er gang på gang plassert og navngitt som «det internasjonale gjennombruddet» (jf. bokas tittel) i forlengelsen av de to først nevnte «gjenombruddene», for eksempel på side 111, der 1960-årene dels omtales som «begynnelsen av det internasjonale gjennombruddet», dels som perioden der «det humanitær-politiske kompleks» overtar styringen av landet: «Den eliten denne studien setter søkelyset på, er følgelig den eliten som erobret og utnyttet definisjonsmakten over internasjonaliseringen av Norge, og som påtok seg oppgaven med å lede og forme nasjonens dannelse i globaliseringsepoken» (s. 252).

Osland ignorerer at Tvedt så tydelig knytter sin omtale av både «arbeiderpartistaten» og «det internasjonale gjennombruddet» til de foregående epokene «det nasjonale» og «det sosiale gjennombruddet». Han tror ikke Tvedt har så store ambisjoner, sier han, og trer en slags vestnorsk smålåtenhet ned over Tvedts svulmende hode: «det er langt meir rimeleg å sjå Tvedt sin bruk av Seip som det han sjølv seier det er; eit bilete av samfunnet anno 1963. *Eg kan ikkje sjå at Tvedt har ambisjonar om ein heilskapleg analyse av norsk politisk utvikling dei siste 60 åra*» [Min uth, JG] (s. 46).

Osland «kan heller ikkje sjå at Gripsruds gjennomgang av Noregs langvarige historie som fredsnaasjon svekker Tvedt sin analyse av perioden frå 1960-åra og utover; tvert om kunne han vore nytta for å belyse godheitsregimet sine historiske røter» (s. st.). Men Tvedt argumenterer jo nettopp for at den norske interessen for fred og utvikling kom fra USA, *ikke* fra «politiske røter» i en egen norsk orientering mot slike spørsmål. Dette er jo begrunnelsen for min grundige gjennomgang av alt fra misjonshistorie til norsk aktivitet i Folkeforbundet. Hvordan vil Osland forklare at den nominelle historikeren Tvedt er så demonstrativt uinteressert i «godheitsregimet sine historiske røter» at han ikke en gang omtaler Nobels Fredspris med en gløse?

Osland hevder også at Tvedt «drøftar ikkje normative spørsmål (til dømes om menneskerettane bør vere universelt gyldige), men studerer verdiar og normer som empiriske fenomen» (s. 47). Her finner han «Gripsrud sin kritikk lite overtydande» (s. st.). Men det Osland går glipp av, er at Tvedt ikke drøfter normative spørsmål fordi *han tar det normative for gitt*: For han er det åpenbart at når menneskerettighetene er «vestlige» og «ikke universelle» er det *løgnaktig og altså forkastelig* «kulturimperialistisk» å påstå at de gjelder i andre deler av verden. Slik autoritære regimer både på det ene og det andre kontinentet hevder: Menneskerettsaktivister representerer forkastelig, utenlandsk uskikk. Samtidig

overser Tvedt, som Osland, bevisst alt som finnes av argumenter for at menneskerettighetene ikke bare er globalt *gyldige*, men også både har noe av sitt *opphav* utenfor Vesten og ikke minst at de *brukes i opposisjon mot autoritære regimer over hele verden*. Å gi en oversikt over denne argumentasjonen er åpenbart spilt møye på Osland, han er godt fornøyd med Tvedts vestlige misforståelse.

Jeg fastholder at Tvedts bok «presenterer i bunn og grunn en konspirasjonsteori med mange og lange fotnoter.» Han omtaler helt utvetydig den humanitær-politiske eliten som et historisk subjekt som på i bunn og grunn illegitimt vis «*erobret og utnyttet definisjonsmakten over internasjonaliseringen av Norge, og som påtok seg oppgaven med å lede og forme nasjonens dannelse i globaliseringsepoken. Den målbar og formet en bestemt periodes grunnleggende verdensbilder og selvbilder, sto i spissen for å organisere og lede nasjonens nye ritualer, og redefinerte nasjonens identitet på måter som brøt med arven fra det nasjonale gjennombruddet og arbeiderpartistaten*» (s. 252). Her ser jeg både epokeinndelingen Osland trekker i tvil og en glassklar formulering av grunnen til at vi bor i «*en nasjonalstat som ikke lenger finnes*» og «*et fellesskap som ikke lenger vet hvem det er*» (s. 14, mine uthevinger, JG): Alt er resultater av organiserte, målrettede aktiviteter fra denne nye, mektige elitens side. Dette er ikke akseptabelt som vitenskapelig basert diagnose av det norske samfunnet.

PS: Osland kan med fordel også lese min drøfting i bokas siste del av Webers begrep om sinnelagsetikk og ansvarsetikk.

Referanser

- Balsvik, R. R. (1994). «Norske oppfatninger om den ikke-europeiske verden på 1970- og 80-tallet», førsteopposisjon ved Terje Tvedts doktordisputas 3.9.93. *Historisk tidsskrift*, 73(3).
- Bangstad, S. & Abdi, M. (2019). Tvedts metode. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36(1), 64-76.
- Gripsrud, J. (2018). *Norsk hamskifte?* Bergen: Vigmostad & Bjørke.
- Osland, O. (2020). Polemikkens pris. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 4(1), 42-50.
- Pharo, H. (2018, 13. november). Tvedt bryter med historikerens normer. Terje Tvedt har skapt et grunnleggende usant bilde av starten på norsk utviklingshjelp. VG.
- Pharo H. (2019). Terje Tvedts historier. *Historisk tidsskrift*, 98(2), 191-202.
- Pharo, H. (2020). Om å fortolke seg selv – og andre. *Historisk tidsskrift*, 99(1), 52-55.
- Tjelmeland, H. (2020). Terje Tvedt og kontrakten med vitskapssamfunnet. *Historisk tidsskrift*, 99(1), 56-62.
- Tvedt, T. (2019). Om verdien av besinnelse og uavhengighet i vitenskapen. *Historisk tidsskrift*, 98(3), 265-273.